

CANVERMEZLER
TEKKESİ

Selim Nüzhet Gerçek

Çeviri: Merve Köken

Κayıp
Kitaplar
Kütüphanesi

© KARAKARGA YAYINLARI 312

*Her hakkı saklıdır. Bu eserin aynen ya da özet olarak hiçbir bölümü,
telif hakkı sahibinin yazılı izni alınmadan kullanılamaz.*

Kayıp Kitaplar Kütüphanesi-6
CANVERMEZLER TEKKESİ
Selim Nüzhet Gerçek

Genel Yayın Yönetmeni: Mustafa Kutlukhan Perker

Yayın Koordinatörü: Mesud Ata

Çeviri: Merve Köken

Editör: Mine Ata

Kapak Görseli: Kitabü'l-Bulhan

Reklam ve Tanıtım Müdürü: Bilgen Ülgen

1. Baskı: Kasım 2020

2. Baskı: Nisan 2021

ISBN: 978-625-7217-27-9

*İmtiyaz Sahipleri: Yelda Cumaloğlu, Mustafa Kutlukhan Perker
KaraKarga Yayınları, Destek Yayınları'nın alt kuruluşudur.*

Yayıncı Sertifika No: 13226

Adres: Abdi İpekçi Cad. No 31/5

Nişantaşı / İstanbul

Tel: (0 212) 252 22 42

Fax: (0 212) 252 22 43

 karakarga.com

 info@karakarga.com

 karakargayayinlari

 karakargayayinlari

 karakargayayin

Baskı: Deniz Matbaa Mücellit

Adres: Maltepe Mahallesi Hastane Yolu,

Sokak No 1/6 Zeytinburnu - İstanbul

Tel: 0 212 613 30 06

Matbaa Sertifika No: 48625

Destek Dukkan

Selim Nüzhet Gerçek

İstanbul Milli Eğitim müdürlerinden Cemalettin Bey ve Tepedelenli Ali Paşa'nın torunlarından Emine Neyyir Hanım'ın ikinci oğlu olarak İstanbul Rumelihisarı'nda dünyaya geldi. Ünlü romancı Abdülhak Şinasi Hisar'ın kardeşidir. Soyadı kanunu çıkınca, İstanbul İtfaiye Teşkilatını kuran "Gerçek Davut Ağa"ya özenerek "Gerçek" soyadını tercih etti.

İlkokula Rumelihisarı'ndaki Gaziosmanpaşa İlkokulu'nda başlayan Selim Nüzhet, daha sonra Galatasaray Lisesi'ne yazıldı ve 1910 yılında bu okulun Türkçe bölümünü bitirdi. Aynı yıl yükseköğrenim görmek için gittiği İsviçre'de Cenevre Edebiyat Fakültesi'nden 1914 yılında mezun oldu. Birinci Dünya Savaşı'nın başlamasıyla birlikte yurda dönüşünü erteledi ve 1921 yılına kadar Avrupa'da kaldı. Bu süre içerisinde bir yandan Cenevre, Lozan ve Neuchatel'de; Fransa, İngiltere ve İtalya'dan sınır dışı edilen talebeler ve Türk ailelerinin sorunlarıyla ilgilenirken diğer taraftan Avrupa'daki tiyatro faaliyetlerini yakından takip etti. Yurda dönüşünün ertesi yılı Dârülbedâyi rejisörlüğüne getirildi. Bir süre Celal Nuri'nin çıkardığı *Yarım* (1921-1922) dergisi ve *İleri* (1922) gazetesine çeviri ve telif yazılar gönderdi. Cumhuriyetin kurulmasıyla birlikte Robert Koleji'nde öğretmenliğe başlayan Selim Nüzhet, bu okulda yaklaşık on yıl Türkçe ve tarih derslerini yürüttü. Bu yıllarda tiyatro sanatı ve matbaacılık üzerine araştırmalar da yaptı. Özellikle ülkemizdeki tiyatro faaliyetleri ile ilgili gözlemlerini Akşam gazetesine gönderdiği eleştirel yazılarında anlattı. 1934'te Basma Yazı ve Resimleri Derleme Müdürlüğü'nü kurdu ve uzun süre yöneticiliğini yaptı. 12 Aralık 1945 tarihinde

Abdullah Cevdet'in Çağaloğlu'ndaki İctihad Evi'nde beyin kanaması geçirdi ve öldü.

İlk yazılarını daha Galatasaray Lisesi öğrencisi iken arkadaşlarıyla birlikte çıkardıkları *Nirenk* isimli dergide yayınlayan Selim Nüzhet Gerçek, yurda döndükten sonra öldüğü tarih olan 1945'e kadar öğretmenlik dışında matbaacılık, gazetecilik, sahne sanatları, Türk el sanatları konusunda çalışmalar yaptı. *Yedigün, Yücel, Perde, Sahne, Tarihten Sesler, Tasvir-i Efkâr, İstanbul, Ulus, İleri, Yarın, Cumhuriyet, Yeni Sabah, Akşam* gibi yayın organlarında inceleme ve araştırma yazılarını neşretti. Modern tiyatro ile ilgili eleştirel yazıları başta olmak üzere, özellikle Ramazan ayına denk gelen tarihlerde unutulmaya yüz tutmuş Karagöz ve Ortaoyunlarının metinleriyle bu oyunlar hakkında yaptığı değerlendirmelerini yayınladı. Yeni çıkan kitaplar üzerine kaleme aldığı değerlendirme yazıları da o dönem için son derece önemli çalışmalar arasında yer aldı.

Selim Nüzhet Gerçek'in ilk eserleri Ahmet Kâmil takma adıyla yaptığı uyarlama ve çeviri türünden eserlerdir. Bunlardan ilki, Fransız yazarı Claude Farrère'den *Canvermezler Tekkesi* (1922) ismiyle yaptığı roman uyarlamasıdır. İkincisi ise, Pierre Benoit'ten *Unutulan Adam* (1923) ismiyle yaptığı ve "Büyük hikâye" notuyla yayınladığı çeviridir. Bunların dışında uyarladığı ve çevirisini yaptığı sahnelenen ancak basılmayan oyunları da vardır. Bunlar: *Aman Hanım Biraz Su* (1921), *Ben de Operet Yazarım* (1921), *Miras Peşinde* (1926), *Zamane Mektebi* (1926), *Oyun İçinde Oyun* (1941), *Promete Zincirde* (1942), *Kurbağalar* (1943).

1928'de *Hadikatü'l-Cevami'* nin fihristini hazırlayan Selim Nüzhet Gerçek'in Türkiye'de matbaacılığın tarihini anlattığı, *Türk Matbaacılığı 200. Sene-i Devriyesi Münasebetiyle* (1928) isimli çalışması bu konudaki ilk çalışma olması bakımından matbuat tarihimiz açısından önemli kabul edildi. Sonraki yıllarda kaleme aldığı *Takvim-i Vekayi'* nin çıkarılışının yüzüncü yılı dolayısıyla yayınlanan ve basın tarihimiz açısından son derece önemli kaynaklardan biri olan *Türk Gazeteciliği 1831-1931* (1931) isimli kitabını yayınladı. İstanbul Matbuat Cemiyeti tarafından kendisine hazırlatılan *Almanak 1933* kültür tarihimiz açısından

önemli eserlerdendir. Harf inkılâbının onuncu yılı vesilesiyle imzasını kullanmadan hazırladığı *Türk Harfleri* (1938) ve *Türk Taş Basmacılığı* (1939) isimli eserleri matbuat tarihimiz açısından son derece önemli çalışmalar kabul edildi.

Galatasaray Lisesi'nde çalıştığı yıllarda geleneksel tiyatro ile de ilgilenen Selim Nüzhet, sonraki yıllarda bu konuda birçok çalışmaya imza atmıştır. Geleneksel tiyatromuzu tanıttığı *Türk Temaşası* (1930) isimli eseri bu konudaki çalışmaların ilkidir. Bu eserin ikinci baskısını, *Türk Temaşası: Meddah, Karagöz, Ortaoyunu* (1942) ismiyle yaptı. Bir yıl sonra da Geleneksel tiyatroya ait iki derleme yaptı. Bunlardan ilki, *Salıncak Safası* (1931) isimli Karagöz oyunu, ikincisi ise Rauf Yekte ile hazırladığı *Gülme Komşuna* (1931) isimli bir Ortaoyunu metnidir. *Türklerde Tiyatro* (1932), *Türk Temaşası* isimli eserin devamı niteliğindedir. *Tiyatro Bilgisi* (1944) ve Yunan ve Latin tiyatrosunu anlattığı, *Tiyatro Tarihi* (1944) bu konudaki diğer çalışmalarıdır. Fransızcadan çevirdiği *Çifte Nikâh* (1944) isimli bir perdelik komedisi bu türden çalışmalarının sonucusudur. Ayrıca hazırlayanlar arasında yer aldığı *Atalar Sözü* (1939) isimli çalışmanın ikinci baskısını, Sadi G. Kırımlı, yeniden düzenleyerek 1961 yılında yapmıştır.

Selim Nüzhet Gerçek, Cumhuriyet'in kuruluşunun onuncu yılı münasebetiyle, harf inkılâbından sonra yayınlanan makalelerden oluşan *Türkiye Bibliyografyası*'nın hazırlanmasında da görev aldı. Yurt içinde ve yurt dışında, yayınlardan oluşan tematik sergiler açtı. Açılan sergilerde Karagöz, Ortaoyunu ve hokkabaz faaliyetleri düzenleyerek bu kültür değerlerinin unutulmamasına çalıştı. Bu konuda yapılan çalışmalara Derleme Müdürlüğü sırasında büyük destekler verdi. Bütün hayatı öğretmenlik, gazetecilik, matbaacılık ve kitap basım tarihine dair araştırmalarla geçti. Avrupa'da bulunduğu yıllarda ilgi duyup araştırmaya başladığı tiyatro, yurda döndükten sonra sahne sanatlarıyla birlikte geleneksel tiyatro araştırmalarına yönelmesini sağladı. Ondan geriye yazdığı kitaplarla birlikte, biriktirip sergilediği kitaplar, kurulmasına öncülük ettiği müzeler kaldı. Elli dört yıllık ömrüne birçok çalışmayı sığdıran Selim Nüzhet Gerçek, Türk kültürünün çalışkan, üretken bir ismi olarak tanındı. Matbuat tarihimize

yaptığı hizmetler, bu konudaki kurumların gelişmesine yaptığı katkılar önemlidir. Geleneksel sanatlar, sahne sanatları ve Türk inkılâbı konusundaki gayretleri çağdaşları ve sonraki yıllarda bu konuda çalışanlar için ufuk açıcı oldu, yeni neslin bu tip çalışmalara yönelmesinde önemli roller üstlendi.

ÖNSÖZ

Korku, pek çok yerde yaygın kullanımına göre belirsizlik karşısında tehdit algısı ile tetiklenen rahatsız edici ve olumsuz bir duygu olarak tanımlanmaktadır. Sigmund Freud'un 1919 tarihli *The Uncanny / Das Unheimliche* makalesinde uzun uzadıya bahsettiği konunun özünde de korkunun temelinde tekinsizlik düşüncesi olduğu vurgulanmıştır. Tekinsizlik duygusunun varlığımızın bir parçası olduğu ve bastırılmış duygular üzerine temellendiği üzerinde durulur. Yani aslında insanı korkutan şeyin temelinde bilinmezlik yatar. İnsan anlamlandıramadığı zihninde oturtamadığı kavramlardan korkar. Özellikle anlatı türlerinde de bu belirsizlik korkunun temelini oluşturmuştur. İlkel toplumlardan günümüze kadar pek çok anlatıda korku motifleri göze çarpmaktadır. Türk toplumunda Orta Asya, Anadolu ve Balkanlar coğrafyasını içine alacak biçimde oluşturulan halk anlatılarında da korku öğelerine yer verilir. Bir dudağı yerde bir dudağı gökte devler, yedi başlı ejderhalar, umacılar, cinler, periler, Albastı, Karakoncolos gibi fantastik figürler Türk edebiyatı anlatı türlerinde yerini almıştır. Halk edebiyatı fantastik öğelerin oldukça yoğun olduğu bir alandır. Bu figürlerin modern edebiyatımızda da kullanılması Giritli Aziz Efendi'nin *Muhayyelat* isimli eserine de yansımıştır. Ancak uzun bir süre modern edebiyatımızda bu tip doğaüstü varlıklara yer vermenin kurtulması gerekli olan bir hastalık olduğu düşünülmüş hatta Namık Kemal *Celal Mukaddimesi*'nde bunları kocakarı masalı olarak nitelendirmiştir. Belki dönemsel getiriler belki de sanatçıların tasarrufları sonucu korku türü, özellikle gotik, edebiyatımızdaki yeterini alamamıştır.

Gotik edebiyat türü meydana geldiği günden itibaren toplumun dinsel kabullerine sosyal değerlerine ne kadar ters olan konuları işlese de Avrupa'da, Hristiyanlık coğrafyasında bizim edebiyat sahamıza nazaran çok sevilmiştir. Sir Horace Walpole'un *The Castle of Otronto* isimli eseriyle başlayan bu süreç; Carmilla, Dracula ve Frankenstein gibi ikonik kahramanlar yaratmıştır. Bizde ise hem roman türünün edebiyatımıza geç girmesi, bu türün geç olgunlaşması hem de din faktörü ile gotik edebiyatın gelişimi çok yavaş seyretmiştir. Bu türde ilk atılımları yapan kişi Hüseyin Rahmi Gürpınar'dır. *Gulyabani* (1911) ve *Cadı* (1912) eserlerin ürpertici olayların çokça yer aldığı bir kurguyla okurun karşısına çıkmıştır. Ancak yazarımız her iki romanın sonunu da aldatmacaların çözümü ile gerçekçi bir sona bağlamıştır. Bu tarihlerden sonra da buna benzer eserler kaleme alan Hüseyin Rahmi, okuyucunun merak ve dehşet duygularını yüksek tutacak kurgular yapsa da eserlerini rasyonel bir tavırdan bitirir. Onun dışında bizim edebiyatımızda Ali Rıza Seyfi'nin Bram Stoker'ın *Dracula* eserinden uyarladığı *Kazıklı Voyvoda* isimli eseri 1928 tarihinde basılmış, 1958 yılında *Drakula İstanbul*'da ismiyle filmeştirilmiştir. Hatta Giovanni Scognamiglio'nun katkılarıyla *Drakula İstanbul*'da şeklinde tekrar basımı sağlanmıştır. Korku edebiyatımızda Kerime Nadir'in *Dehşet Gecesi*, Behçet Sefa'nın *Şeytan*, Kenan Hulusi Koray'ın hikâyeleri ön plana çıkan eserler olmuştur. Günümüzde pek çok başarılı örneği olan korku edebiyatımızın bizdeki geçmişi hep bu eserler ve bu alt yapı ile açıklanmaktadır. Ancak Kayıp Kitaplar Kütüphanesi'nin altıncı kitabı olarak size sunduğumuz *Canvermezler Tekkesi* bu kategoride hiçbir vakit kendine yer bulamamıştır. Belki de bu eserin varlığından araştırmacılarımızın haberi yoktu. Çünkü benim de tamamen tesadüfi olarak keşfettiğim Ahmet Kamil takma ismi ile Selim Nüzhet Gerçek'in Claude Farrère'in *La Maison des Hommes Vivants* (1911) isimli eserinden uyarladığı bu eser korku edebiyatımızın içeriğinde şu ana kadar ismi hemen hemen hiç zikredilmeyen bir eserdir. İleri gazetesinde 15 Eylül - 30 Ekim 1921 tarihleri arasındaki otuz yedi sayısında tefrika olan ve 1922 senesinde basılan *Canvermezler Tekkesi*, ele aldığı konular açısından edebiyatımızda

koru türünde gerekli yeri alması gereken özelliklere sahiptir. Çünkü bu eserin basımına değin bu olağandışılıkta ve bu kadar net biçimde gotik unsurlar içeren Türk romanı olmamıştır. Gerek mekân kullanımı gerek ele alınan konunun işlenişi gerekse yazarın üslubu son derece tedirgin edici, son derece sinir bozucu olmuş ve gotik unsurlarla bezeli bu roman karşımıza çıkmıştır. Eser bir uyarlama da olsa o dönemin geneli için esinlenme çok doğal karşılanabilir.

Ben eseri “musavver” yani resimli bir roman çevireceğimi düşünerek elime aldım. Çünkü eserin tanıtımında resimli roman ibaresi geçiyordu. Gerçekten de bölümlerin yanlarına iliştilirilmiş çizimler, oldukça ilgi çekici özellikte olan bu romanı daha da anlamlı kılan unsurlardı. İsmine baktığımda ise olsa olsa tasavvufla alakalı bir eserdir veya döneminin etkisiyle dinsel sömürüyü işleyen bir eserdir diye düşündüm. Sayfalar geçtikçe gerilim dolu dakikaların beni beklediğini, ürpertici bir atmosferde sürükleneneceğimi, gotik nitelikli bu eseri Latin alfabesine aktaracağımı bilmiyordum. Sayfalar ilerledikçe yaşadığım şaşkınlık arttı ve ortaya bu eser çıktı. 1921 senesinde, kendisinden daha evvel bu kadar net imgelerle korku romanı yazılmamasına rağmen esinlenme bir roman yazmış olsa da bunu bize uyarladığı için Selim Nüzhet Gerçek’i alkışlıyorum. Ben ise eseri hem Latin alfabesine aktardım hem de dilini günümüz okuru için uygun duruma getirdim. Böylelikle Kayıp Kitaplar Kütüphanesi’nin altıncı eseri okuyucusu ile buluştu. Bu kütüphanenin oluşumunda emeği geçen herkese teşekkür ediyor ve herkese tedirgin okumalar dilerken kimsenin yolunu kaybedip ıssız ormanlara düşmemesini temenni ediyorum.

Merve Köken

Kasım 2020, İstanbul

1

Bugün korkular, dertler içinde “vaka”nın tam hikâyesini yazmaya karar verdim. Buna yarın değil öbür gün ölmüş olacağımı bildiğim için karar veriyorum. Evet, öbür gün ben mutlaka öleceğim. İhtiyarlıktan öleceğim. Bunu hissediyor, biliyorum. Bu yüzden sessizliğimi bozmakla tehlikeye girmiş olmuyorum. Sanıyorum ki bu durumdan habersiz ve gafil olan insanların, huzuru ve mutluluğu açısından bu sessizliği bozmalıyım. Çünkü insanlar gerçeği bilmiyorlar. İnsanlar tehlikededirler. Ben ise artık hayatta sayılmam. Yarın değil öbür gün ölmüş olacağım. Demek ki bu yazdıklarım vasiyetimdir. Ben, kardeşlerim olan bütün insanlara miras olarak bu sırrın ifşasını bırakıyorum. İhtiyarlığım ve ölümüm onları uyarsın. Ve onlara yardım etsin. Benim başka hiçbir amacım kalmadı. İlk önce benim deli olmadığıma emin olmalısınız. Akıl sağlığım tamamen yerindedir. Hiçbir hastalığım yok ama ihtiyarım. Ah gücünü tüketmenin en üstünde olan bir ihtiyar, bütün ihtiyarların ihtiyarlığından daha fazla ihtiyar... Kaç yaşındayım? Seksen? Yüz? Yüz yirmi yaşında mıyım? Bunun aslını bilmiyorum. Bu husustaki